



International Journal of Innovative Research in Education



Volume 03, Issue 2, (2016) 50-54

<http://sproc.org/ojs/index.php/IJIRE>

An ecommerce website usability of visually impaired people in social responsibility projects related feedback ***Sosyal sorumluluk projelerinde görme engelli bireylerin bir e-ticaret sitesi kullanılabilirliği ile ilgili görüşleri***

Ümmühan Akhisar *, Kocaeli Üniversitesi Hereke MYO, Turkey.

Nilüfer Yurtay, Sakarya Üniversitesi Bilgisayar ve Bilişim Mühendisliği, Turkey.

Yüksel Yurtay, Sakarya Üniversitesi Bilgisayar ve Bilişim Mühendisliği, Turkey.

Furkan Uğur Eşitti, Türkiye Beyazay Derneği, Turkey.

Suggested Citation:

Akhisar, Ü., Yurtay, N., Yurtay, Y. & Eşitti, F., U. (2016). An ecommerce website usability of visually impaired people in social responsibility projects related feedback, *International Journal of Innovative Research in Education*, 3(2), 50-54.

Gönderim 08 Nisan 2016; Düzeltme 17 Mayıs 2016; Kabul edilen 15 Haziran 2016.

Seçim ve hakem süreci sorumlusu Doç. Dr. Zehra Ozcinar, Atatürk Öğretmen Akademisi, Kıbrıs

©2016 SciencePark Research, Organization & Counseling. All rights reserved.

Abstract

Computer technology and the Internet, the modern human, easier access to information and communication needs, provide faster and more economical to find solutions. Electronic commerce today have become widespread. However, the detection of shortage of visually impaired individuals in this regard is aimed to design an e-commerce site based on this finding. visually impaired people to benefit from these opportunities, it is necessary to make some adjustments in the service. Thus, the electronic information from the media, freedom of access, visual capabilities and business confidence will open doors for people with disabilities. In this study, see the existing opportunities in computer and information technology work for people with disabilities and made a survey about the studies carried out and the results were shared. According to the results it has been seen as possible of the availability of an e-commerce site.

Keywords: Visually Impaired People, E-Commerce Website, Survey

* ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Ümmühan Akhisar, Kocaeli Üniversitesi Hereke MYO, Turkey.

E-mail adres: ummuhan.akhisar@kocaeli.edu.tr

Özet

Bilgisayar teknolojileri ve İnternet, günümüz insanının, bilgi ve iletişim ihtiyaçlarına daha kolay, daha hızlı ve daha ekonomik ulaşabilmesini sağlamaktadır. Bununla bağlantılı olarak, e-ticaret uygulamaları da kendine önemli bir yer edinmiştir. Bu sitelerin, görme engelli bireyler için tasarlanmamış olması, önemli bir ihtiyacı da ortaya çıkarmış, betimleme ağırlıklı sitelerin önemini açığa koymuştur. E-ticaret sitelerinin, normal kullanıcılara sunduğu imkânların, görme engelli bireyler için de sağlanması önemli bir sorumluluktur. Böylece elektronik ortamdaki bilgi, erişim özgürlüğü, özgüven ve iş yapabilirlik kapıları görme engelli kişiler için de açılacaktır. Bu çalışmada, görme engelli bireyler için e- ticaret içerikli sitelerin kullanımında karşılaştıkları sorunlar, anket çalışması ile saptanmış ve paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Görme Engelli Bireyler, E-Ticaret Sitesi, Anket Çalışması

1. Giriş

Günümüz teknolojilerinden bilgisayar hayatımızın her alanına girmektedir. Bununla birlikte bilişim ve internette hızla yaygınlaşmaktadır. Neredeyse tüm resmi yada resmi olmayan bir çok işimizi internet aracılığıyla yapmaktayız. Şuan ise bir kurumun veya bir kişinin web sayfası edinmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Kurum veya kişiler tarafından hazırlanan web sayfaları tüm bireyler tarafından sorunsuzca erişilebilir olması çok önem kazanmaktadır. Kamu kurumları ve ticari firmalar web sitelerine tüm bireylerin sorunsuz bir şekilde erişimi ve web sayfasını kullanılabilirliği sağlanmalıdır. Ticari firmalar daha kaliteli hizmet verebilmek, var olan müşteri sayısını arttırmak adına web sayfalarının kalitesini ve kullanılabilirliğini sağlamak zorundadır.

İnternet kullanıcılarının ve web sitelerinin artışı bu günlerde internetin sunduğu en önemli olanaklardan biri olan elektronik ticaretin boyutu da hızla artmaktadır. Özellikle ticari işlerin yürütülmesinden köklü değişikliklere sebep olan elektronik ticaret; firmalara, pazarlarını genişletme, ürünlerini ve hizmetlerini daha geniş bir kitleye sunma gibi konularda yeni yöntemler ileri sürmektedir.

Elektronik ticaret sitelerinin kullanılabilirliği, aynı zamanda, bir grup kullanıcı için de büyük bir sorun teşkil etmektedir. Çeşitli engelleri nedeniyle güncel hayatında pek çok olaktan ve hizmetten engelli olmayanlar kadar yararlanamayan bu bireyler için, evlerinden bir bilgisayar aracılığıyla bu hizmetlerden faydalanabilmeleri mümkün olabilmektedir. Ayrıca bilgi kaynaklarına ulaşabilmek ve iletişimin sürekliliğini sağlamak gibi işlemler kolay ve az maliyetle mümkün olabilmektedir. Özellikle görme engelliler için, web üzerinden birçok hizmet ve olanağa erişmek, bu bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesini sağlamaktadır. E-ticaret konusunda tüm iş çevrelerinin daha dikkatli olması ve bunu ciddiye almaları gerekmektedir.

Görme engelliler için günümüze kadar bilişim dünyasında birçok çalışma yapılmıştır. Emiroğlu B. Çalışmalarında görme engelli kişilerin de yararlanabilmesi için, verilen web hizmetlerinde bazı düzenlemeler yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece elektronik ortamdaki bilgi, erişim özgürlüğü, özgüven ve iş yapabilirlik kapıları görme engelli kişiler için de açılacağını belirtmiştir. çalışmada, görme engelli bireyler için bilgisayar erişimi ve bilişim çalışmaları konusunda var olan imkanlar ve yürütülen çalışmalardan kesitler sunulmakta, Türkiye ve Dünyadan örnekler verilerek durum hakkında yorum ve öneriler getirilmektedir.

Yücel C., Acartürk C.(2006), çalışmalarında, görme engelli kişilerin bilgisayar kullanırken ve web sayfalarını ziyaret ederken karşılaştığı sorunlar özetlemekte; web sayfalarının hangi özelliklere sahip olursa görme engelli kişilerce için erişilebilir olduğu üzerine öneriler sunmuşlardır. Türkiye Engelsiz Bilişim Platformu (2012), "Engelsiz bir dünya için bilişimle engelleri kaldırıyoruz" , isimli projelerinde engellilerin bilişimden beklentileri konulu anket çalışması yapmıştır. Anket sonuçlarını yayınlarak gerekli düzenlemelere yardımcı olmuştur. (<http://www.engelsizbilisim.org/engellilerin-bilisimden-beklentileri-konulu-anket-calismasi-sonuclari/>)

Bu çalışmada Beyazay Engelliler Derneği aracılığıyla, görme engelliler için e-ticaret sitesi kullanılabilirliği bir anket yapılarak araştırılmıştır. Aynı zamanda engelli ailelerinde faydalanabileceği bir iş ortamı sağlayabilecek bir

e-ticaret sitesi tasarımının olabilirliği üzerinde durulmuştur. Görme engellilerinde rahatlıkla kullanabileceği bir elektronik ticaret sitesi tasarlanmasına ışık tutulması amaçlanmaktadır.

2. Görme Engelliler için E-Ticaret

Görme engelliler internet ve bilişim teknolojisinin olanaklarından faydalanabilirler. Görme sorunu olan bireylerin bilgisayar kullanabilmeleri için özel bir donanıma ihtiyaçları yoktur. Günümüzde bulunan güncel bir bilgisayar modelini ve bu modele bağlı donanımla ilgili diğer aygıtları kullanabilmeleri mümkündür. Görme Engelli bireylerin birçoğu güncel yazılımları oldukça rahat kullanabilmektedir. Görme engelli bireylerin diğer bireylerden farklı olarak bilişim alanında duydukları tek ihtiyaç kullandıkları bilgisayarları seslendiren ya da ekrandaki yazıları büyüten özel yazılımlardır.

Bu çalışmada görme engelli bireylerin e-ticaret siteleri kullanımında karşılaştığı sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Görme engellilerinde rahatlıkla kullanabileceği bir elektronik ticaret sitesi tasarlanması hakkında düşünceleri bir anket aracılığıyla değerlendirilmiştir. Ayrıca bilişim dünyasında engelliler ve engelli aileleri için bir iş kapısı açılıp-açılmayacağı araştırılmıştır.

3. Yöntem ve Bulgular

Çalışma için kullanılan yöntemler yabancı ve yerli literatür taraması, bilişimde görme engelli bireylerle yapılan sohbetler ve anket çalışması olarak özetlenebilir. Görme engelliler için bilişim dünyasında e-ticaret sitelerinin kullanılabilirliği ve görme engelliler için bilişim dünyasında bir iş kapısı imkânı olma ihtimali üzerinde anket düzenlenmiştir. Düzenlenen anket internet ve kağıt üzerinde hazırlanarak Türkiye Beyazay Derneği aracılığıyla yaklaşık iki ay gibi bir süre içerisinde görme engelli bireylere yapılmıştır.

Anket çalışmasında görme engelli bireylerin alışveriş imkânı ve e-ticaret sitelerine bakış açısı incelenmiştir. İlk kısımda alışveriş imkânları ve alışveriş yaparken yardım almak isteyip/istememedikleri değerlendirilmiştir. İkinci kısımda bilişim dünyasında görme engelli bireyler için ayrıcalık olup/olmadığı sorulmuştur. Üçüncü kısımda görme engellilerin rahatlıkla kullanabileceği bir e-ticaret sitesi olursa kullanılabilirliği sorulmuştur. Dördüncü kısımda bilişim dünyasında görme engelli bireyler için bir meslek/iş kapısı açılıp açılmayacağı hakkında düşünceleri alınmıştır.

Anketin sonunda katılımcıların yorum ve eleştirilerini yazabilecekleri bir yorum/eleştiri kısmı da bırakılmıştır.

Tablo 1. Görme Engelli Bireylerin Yaş Grubu ve Görme Oranı dağılımı

20-30 Yaş Grubu	%50
30-40 Yaş Grubu	%43,8
40 Yaş ve üstü	%6,3
Az Gören	%23,1
Hiç Görmeyen	%76,9

Anket formu kendilerine e-posta yoluyla iletilen 300 kişinin 100'i, yaklaşık yüzde 33,3'ü ankete katıldı ve soruları cevapladı. Doğrudan yüz yüze görüşülerek birçok kişinin de ankete katılımı sağlandı. Katılımcılar bazı soruları hem cevapladılar hem de yorumlarıyla bu sorular hakkındaki görüşlerini açıkladılar.

Anket katılımcıları yaş gruplarına, görme derecelerine ve eğitim seviyelerinde göre gruplandırılmıştır. Katılanların %50'si 20-30 arası yaş grubu, %43,8'i 30-40 yaş grubu, %6,3'ü 40 yaş ve üzeridir. Ankete katılanların %76,9'u hiç görmeyen, %23,1'i az görendir. Tüm katılanların %73,3'ü engel durumuyla ilgili eğitim almış, %26,7'si ise eğitim almamışlardır. Bununla birlikte ankete katılan görme engelli bireylerin tamamı bilgisayar ve telefon kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu da bize durumuyla ilgili eğitim almış olsun ya da olmasın görme engelli bireylerin bilişim dünyasıyla yakından ilgili olduğunu göstermektedir. Ankete katılanlardan sadece %20'si görme engelliler için özel olarak tasarlanmış telefon ve özel iletişim cihazlarını kullanmaktadır.

Tablo 2. Görme Engelli Bireylerin ve Alışveriş Olanığı

	Evet	Hayır
Alışveriş yaparken yardım almak istiyor musunuz?	%6,7	%93,3
Alışveriş yaparken yalnız olmayı mı tercih edersiniz?	%100	

Engellilik birçok bireyin gözünde “normal”in dışında olma olarak tanımlanır. Yaygın söylem içinde “normal beden”, gözleri gören, yürüyen, konuşan, duyardır ve bunun yanı sıra “normal” kabul edilen işlevlerine bağlı olarak kültürel görecelik içinde “güzel” ya da “çirkin” olarak tanımlanandır. Tablo 2’den de anlaşılacağı gibi her normal birey gibi görme engelli bireylerde alışveriş yaparken özgür olmayı tercih etmektedirler. Bu da görme engelli bireyin hem özgüvenini artırmakta hem de yaşama bağlılığını sağlamaktadır.

Tablo 3. Görme Engelli Bireyler ve Bilişim Dünyası

	Evet	Hayır
İnternet yazılım ve tasarımı görme engelliler için uygun mu?	%14,3	%85,7
Kurum ve Kuruluşların erişim olanağını yeterli buluyor musunuz?	-	%100
Görme engellilere yönelik bilişim olanakları hazırlanabilir mi?	%100	-

Görme engelli bireylerin çoğu bilişim dünyasını rahatlıkla kullanabilmektedir. Günümüzde web siteleri tasarlanırken genel anlamda düşünülerek tasarlandığı için özel bir dikkate edilerek ayarlanamamaktadır. Tablo3’de de açık olarak görme engelliler için web siteleri uygun bir şekilde tasarlanırsa, rahatlıkla erişim imkanı olabilecektir. Buradan da anlaşıldığı gibi görme engelli bireyler bilişim dünyasında eşit haklara sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4. Görme Engelliler ve E-Ticaret Siteleri

	Evet	Hayır
E-ticaret siteleri görme engelliler için uygun mudur?	%0	%100
Görme engelliler için tasarlanmış bir e-ticaret sitesinden alışveriş yapmayı tercih eder misiniz?	%93,3	%6,7
Görme engellilerin rahat kullanabileceği bir e-ticaret sitesi var mı?	%6,7	%93,3

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015 yılında gerçekleştirdiği Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’na göre Türkiye’de online alışveriş oranı artmıştır. 2013’te internet üzerinden satın alma gerçekleştirenlerin oranı yüzde 24,1 olarak ölçülmüştü. 2015’te e-ticareti tercih eden kullanıcıların oranı yüzde 33,1’e ulaşmış durumda. Yani her 3 kişiden biri internet üzerinden en az bir kez satın alma gerçekleştirmiş. Günümüzde çok yaygın olarak kullanılan e-ticaret siteleri görme engelli bireylerin rahatlıkla kullanabileceği şekilde tasarlanmamıştır. Ankete katılan görme engelli bireylerin neredeyse tamamı e-ticaret sitelerinin kendileri açısından kullanılabilir olmadığını belirtmiştir.

Tablo 5. Görme Engelliler ve Bilişim İş Kapısı

	Evet	Hayır
Bilişim meslek kapısı engelliler ve engelli aileler için açılabilir mi?	%93,3	%6,7

Anne-babanın engelli bir çocuk gerçeğini kabul etmesi, duruma başarılı bir biçimde uyum sağlaması ve yaşamını bu gerçeğe göre yeniden düzenlemesi kolay değildir. Anne-baba hem kendisi hem de çocuğu için uygun planlar yapma yeteneğini etkileyen bir duygusal zorlanma içerisindedir. Engelli çocuğu olan aileler özellikle anneler çocuklarının eğitimi için kendi mesleklerinde vazgeçmektedirler. Bütün vakitlerini çocuklarının eğitim ve gelişimi için harcamaktadırlar. Ankete katılanların %93,3’ü bilişim meslek kapısının görme engelli bireyler ve engelli aileleri için bir iş imkanı olarak açılabilmesi düşüncesindedirler.

4. Sonuç ve Öneriler

Bilgisayar ve internetin hayatımızın vazgeçilmez teknolojisi olarak girmiştir. Herkes gibi görme engelliler de bu gelişmeden faydalanmaktadır. Bilgisayar ve internet onların da bir çok işini tek başına yapabilmesini sağlamaktadır. Bu durumda bilgisayar ve internet, özgüvene ve iş yapabilirliğe açılan bir kapı haline gelmiştir. Birçok kurum ve kuruluşların yapmış olduğu e-ticaret siteleri de buna bir örnek teşkil etmektedir. Günümüzde yaygın olarak kullanılmakta olan bu e-ticaret sitelerinin görme engelliler için kullanılabilir olup/olmadığı bir anket yapılarak araştırılmıştır. Görme engelliler bu sitelerden yeteri kadar faydalanamamakta, sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar, sitelerin ekran okuma programları göz ardı edilerek oluşturulmasından kaynaklanmaktadır. Doğal olarak bu durum görme engelli bireylerin göz ardı edilmesi anlamındadır.

Sambhanthan A., Good a., (2012) çalışmalarında gelişmekte olan ülkelerde E-ticaret siteleri erişilebilirlik iyileştirmeleri üzerinde durmuştur. Görme engelli bireylerin web sitelerine kullanırken karşılaştıkları sorunları maddeler halinde yazmıştır. Web sitelerinin görme engelli bireylerin rahatlıkla kullanabilmesi için neler yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Fakat bu konuda herhangi bir uygulama gerçekleştirilmemiştir.

Yapılan anketlerin sonuçlarına göre görme engelli bireyler yardım almadan alışveriş yapmak istemektedir. Görme engelli bireyler için tasarlanmış bir e-ticaret sitesinden rahatlıkla yardım almadan alışveriş yapma olanağı sağlanabileceğini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda görme engelliler için bilişim dünyasında e-ticaret siteleri kullanılarak bir iş imkanı olup/olmayacağı araştırılmıştır.

Görme engelliler için dünyaya açılan alışveriş kapısı olan e-ticaret sitelerinin, onların kullanımına uygun bir tasarım yapılması ihtiyacı tespit edilmiştir. Bu çalışma ile internet sitesi tasarlayıcıları için görme engelli bireyleri de dikkate alarak siteleri daha uygun getirebilmelerini düşündürmüştür.

Kaynaklar

- Emiroğlu, B. (2008). *Üniversitelerde Görme Engelli Öğrenciler için Bilişim*, Akademik Bilişim 2008.
- Yücel, C., & Acartürk, C. (2006). *Görme Engelliler için Web Sayfalarının Erişilebilirliğinin Sağlanması*, AB'06.
- Pereira L., Ferreira S., Bragaa H. & Cardoso L. (2014). Using Culturel Viewpoint Metaphorsto Provide Web Accessibility, *Procedia Computer Science*, 27, 186-196.
- Çilan, Ç. (2013). Kişisel E-Ticaret Uygulamalarının Kategorik Veri Analizi Yöntemleriyle Değerlendirilmesi, *The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems*, 1(1), 2013.
- Güleş H., Öğüt A., & Bülbül H., (2002). İnternet Teknolojisi Açısından İşletmeler Arası Elektronik ticaret ve Aracı Pazarlar, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 33-55.
- Yıldız, S., (2010). Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yoluyla Özürlüler için Geleceğe Bir Kapı Açmak, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 612-621.
- Engelsiz Erişim Çalışma Gurubu, "Bilgi ve İletişim Teknolojilerinde Engelsiz Erişim", Mayıs 2012.
<http://www.engelsizbilisim.org/engellilerin-bilisimden-beklentileri-konulu-anket-calismasi-sonuclari/> 14 Mart 2012.
- Oliveira, Cassandra Melo, Nunes, Carlos Henrique Sancineto da Silva (2015). Instruments for the Psychological Assessment of Visually Impaired People: Technologies for Development and Adaptation. *Psicologia: Ciência e Profissão* (pp 886-899)
- Doğanay, Zengin, Nesir. (2011) <http://www.projeokulu.net/proje-bankasi/lise-projeleri/1024-gorme-engelliler-icin-market-alis-veris-arabasi>
- Söderström S., & Ytterhus B., (2009). The use and non-use of assistive technologies from the world of information and communication technology by visually impaired young people: a walk on the tightrope of peer inclusion, 303-315.
- Burcu, E., (2013). Engelli Gençlik ve Sosyal Riskler, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 30-45.
- Küçükler, S., (1993). Özürlü Çocuk Ailelerine Yönelik Psikolojik Danışma Hizmetleri, *Özel Eğitim Dergisi*, 1(3), 23-29.
- Sambhanthan A., Good a., (2012). Implications for Improving Accessibility to E-Commerce Websites in Developing Countries - A Study of Hotel Websites. *International Journal of Knowledge-Based Organizations (IJKBO)*, 20.